

Bakgrunnsmateriale *Adrian Posepilt*

av Kristian Kristiansen, dramatisert av Petter Rosenlund.

Premier på Gamle Scene 30. august 2014

Bøkene om Adrian Posepilt utspiller seg i Trondheim på slutten av 1600-tallet, hvor de aller fleste lever i svært fattige kår, uten håp om en bedre fremtid. Flere av stedene som Kristiansen beskriver er faktiske og hendelsene historisk korrekte. På denne måten skaper han gjennom fiksjonen et spennende tidsbilde av Trondheim. Selv om historien foregår for flere hundre år siden, er det lett å trekke paralleller til hvordan vi fremdeles behandler mennesker som er fattige, eller som av andre grunner faller utenfor samfunnet. Til denne nye sceneversjonen har Petter Rosenlund dramatisert Kristiansen bok og Kjersti Haugen har regi.

Handlingsreferat

Denne forestillingen om Adrian Posepilt tar for seg handlingen i store deler av den første av de tre bøkene Kristian Kristiansen skrev om den foreldreløse gutten. I første del av forestillingen er Adrian et hittebarn som vokser opp i Verkhuset i Trondheim er han omgitt av tidligere prostituerte og kriminelle kvinner. Men livet i Verkhuset er likevel fylt av kjærlighet og omsorg fra kvinnene og ikke minst husets bestyrer; Tosten.

Etter press fra myndighetene og byen beordres Adrian å flytte fra Verkhuset til Blådegnet: Et barnehjem for gutter. Guttene som bor der blir kalt Posepilter og lever under dårlige forhold. Andre del av forestillingen handler om Adrians liv i Blådegnet og hans møte med verden utenfor Verkhuset og Blådegnet. I møte med menneskene i byen blir han stadig konfrontert med hvem han er og hvor han kommer fra. Spørsmål han også tvinges til å stille seg selv.

Tema

Adrian Posepilt er en historie som utspiller seg for mange hundre år siden.

Mange av omstendighetene og hendelsene kan virke fjerne, men i kjernen av historien finner vi en ung mann som leter etter sitt opphav. Søken etter identitet og følelsen av tilhørighet i en by, er temaer som kan føles aktuelle i dag.

Hvordan byen også avviser Adrian og andre som har mindre; de som er tvunget til å tigge, eller på andre måter et utstøtt fra samfunnet, er også temaer som det er lett å trekke paralleller til i dagens samfunn. Adrian har et potensial i seg til å bli et flott og godt menneske. I historien om Adrian sier Kristiansen noe om potensialet som ligger i alle mennesker, men at omstendighetene former og hindrer oss. Man kan også lese *Adrian Posepilt* som en parallell til historien om Jesus. Tosten tror at det er Jomfru Maria som har lagt fra seg barnet og han ser også en stjerne over Verkshuset den natta. Denne tolkningen gjør at man kan stille seg spørsmål om hvordan vi ville ha ønsket Messias velkommen hadde han kommet tilbake. I Kristiansens historier har menneskene nok med seg selv, og klarer ikke møte storheten i andre mennesker, eller se potensialet i hverandre.

Trondheim på 1600-tallet

Stedene, gatene og husene som er beskrevet i *Adrian Posepilt* er faktiske steder som eksisterte i Trondheim på slutten av 1600-tallet. Flere av dem er der den dag i dag, men flere er også ødelagt av forskjellige branner.

Hornemannsbrannen, som er en viktig del av forestillingen og boka, er en faktisk hendelse. Det samme er den etterfølgende oppbygningen av arkitekt Cicignon med dannelsen av torget og de brede gatene Munkegata og Sandgata. Trondheim var på 1600 tallet en mye mindre by enn den er i dag. Bare rundt 5000 innbyggere mot dagens nesten 200 000. Selv om det var færre mennesker som bodde i byen, får man følelsen av at byen geografisk var mye større når man leser Kristiansens bøker. Bebyggelsen så naturlig nok helt annerledes ut,

og uten biler, sykler, hester eller kanskje ikke en gang med sko, er det langt fra Bakklandet til Ila. Klasseinndelingen mellom fattig og rik var også svært tydelig i bybildet. Fordi det ikke var mange mennesker i byen var det ikke lett å gjemme seg i mengden. Kristiansens bøker er spennende å lese for oss som bor Trondheim; her finner vi flere steder vi selv har vært, og selv om ikke Adrian Posepilt er en historisk person, vet vi at både Blådegghuset og Verkhuset har eksistert.

Verkhuset ble opprettet i 1639, og skulle være en arbeidsanstalt for fattige kvinner, men fungerte mest som en slags oppfostrings- eller oppdragelsesanstalt. Verkhuset var ikke et fengsel, men en institusjon som skulle lære kvinnene god oppførsel, orden og å venne dem til å arbeide. Det ble jobbet med håndarbeid, som spinning og veving og de innsatte hadde også undervisning i kristendom og lesning. Det finnes også kilder som beretter at helt små, foreldreløse barn har blitt tatt hånd om i Verkhuset, før de ble flyttet over til Blådegghuset eller til fosterhjem. Det originale Verkhuset ble ødelagt i bybrannen i 1651. Det ble bygget opp igjen 18 år senere, det ble da bygget hvor bispegården ligger i dag. Som i *Adrian Posepilt*, brant Verkhuset nok en gang ned til grunnen i den store Hornemannsbrannen i 1681 og ble ikke gjenoppbygget siden. Oppgavene som Verkhuset skjøttet, ble tatt over av Tukthuset som lå, og som man fremdeles kan se, på Kalvskinnet.

Barnehuset, eller Blådegghuset som det ble kalt på folkemunne, var et slags barnehjem for gutter. Det ble opprettet i 1629 på grunn av det store antall foreldreløse barn etter en pest som hadde tatt livet av rundt 900 av byen 2000 innbyggere. Guttene fikk undervisning på Katedralskolen, og hadde også lov til å be om almisser gjennom sang. Guttene ble kalt Blådegner på grunn av de blå og grå vadmelsuniformene de bar, eller posepilter, som er dansk for tiggergutt. Blådegghuset brant også ned til grunnen i 1681. Etter brannen fikk de et nytt hus på Kalvskinnet. Barnehuset og den såkalte Blåskolen ble etter hvert slått

sammen til Waisenhuset, som fungerte som skole og barnehjem. Waisenhuset holdt til i det røde huset, som fremdeles står rett ved Nidarosdomen.

Kristian Kristiansen og bøkene om Adrian Posepilt

Kristian Kristiansen skrev tre bøker som handler om Adrian Posepilt. Den første boka tar for seg Adrians barndom i verkhuset og ungdom i Blådegnhuset. I den andre boka, *Vårherres Blindebukk*, har Adrian flyttet til Melhus der han har fått jobb som kirketjener i Melhus kirke. Lykken over å ha kommet seg bort fra Trondheim, erstattes hurtig av nye utfordringer og urettferdigheter og Adrian blir svært dårlig behandlet av blant andre klokkeren i kirken. I løpet av denne boken, blir det klart hvem som er Adrians mor og far. Han når aldri å møte dem, da de er begge allerede er døde. I den siste boka *I den sorte Gryte* er fortellerstemmen en annen. Da er det Gunnilla, Adrians datter som forteller om sitt liv.

Trilogien om Adrian Posepilt er et av høydepunktene i Kristian Kristiansens forfatterskap. Foruten dem er han også kjent for boken *Klokken på Kalvskinnet*, som handler om forholdene i tukthuset i Trondheim på 1800 tallet og *Jesper Nattmann*. Der Kristian Kristiansen lykkes som forfatter er der hvor han tar utgangspunkt i historiske hendelser eller bruker historien som ramme for fiksjonen. Hans bøker gir flotte tidsbilder av livet i Trondheim og omegn, samtidig trekker han paralleller som går på tvers av historien. Kristiansen tok alltid utgangspunkt i de som var utstøtt fra samfunnet. Dette gir Kristiansens diktning også sterk relevans i dag.

Adrian Posepilt på scenen

Bøkene om Adrian Posepilt har vært dramatisert flere ganger, også på Trøndelag Teater. I 1983 så musikalen *Adrian* dagens lys. Adrian ble dramatisert av Edvard Normann Rønning, regissert av daværende teatersjef Otto

Homlung, med musikk av Henning Sommerro. Denne forestillingen tok utgangspunkt i en liten del av første bok og konsentrerte seg stort sett om livet i Verkhuset.

Teaterlaget BUL i Nidaros har også laget sin versjon av Kristiansens bok, som en del av sitt tradisjonsrike sommerteater på Munkholmen. Hallvar Lydvo dramatiserte og Eli Sørensen hadde regi.

Adrian Posepilt 2014

I 2014 utgaven av *Adrian Posepilt* har Petter Rosenlund har laget en ny dramatisering for oss. Det er mange veier å gå når man skal dramatisere en bok til teatertekst. Rosenlund har valgt å beholde den litterære «tonen» i boken, når han har omgjort det til scenen. Mye av kvaliteten til Kristiansen ligger nettopp i det fortellende og derfor er skuespillerne både fortellere av historien om Adrian og karakterene de spiller. Flere av skuespillerne spiller også flere karakterer.

Petter Rosenlund er dramatiker og tidligere journalist og debuterte som dramatiker med stykket *En umulig gutt*, her på Trøndelag Teater i 1997. Dette er et stykke han fikk Ibsenprisen for og som er blitt oversatt til 9 språk og fremført på over 20 scener i hele Europa. Rosenlund har i alt skrevet 14 skuespill foruten en rekke bearbeidelser og oversettelser. Rosenlund har også skrevet for film og fjernsyn, sist med *Kampen om tungtvannet*, NRKs storsatsning, som sendes vinteren 2014.

Kjersti Haugen har regi på *Adrian Posepilt* og er utdannet regissør ved Ecole Jacques Lecoq og Statens Teaterhøgskole i Oslo. Hun gikk ut av skolen i 2005, og er en ettertraktet frilansregissør i norsk teater. På Trøndelag Teater har Kjersti laget mange forestillinger. Mange vil særlig huske *Et juleeventyr*, *Spring Awakening*, *Et dukkehjem*, *Fedra* og *Jeanne d'Arc*. I vår hadde Haugen regi på *Hundre hemmeligheter* sammen med Anne Marit Sæther, en forestilling som ble tildelt Heddaprisen for beste barne- og ungdomsforestilling.

Scenografien er ved Nora Furuholmen. Hun har hovedfag i møbeldesign fra Kunsthøgskolen i Oslo (1999-2005), og arbeider som møbeldesigner, scenograf og kostymedesigner. Hun har laget scenografi ved de fleste norske teatre. På Nationaltheatret har hun gjort *Trær som faller*, *Fluenes herre* og *Anna Karenina*. På Det Norske Teatret har hun hatt scenografien på *Skatten på Sjørøverøya*, *Jesus Christ Superstar*, *Den hemmelege hagen* og *Mio min Mio*, *Blasted*, *En folkefiende* og *Gjengangere* ved Hålogaland Teater. For sistnevnte ble hun tildelt Heddaprisen for beste scenografi i 2007. Hun har også fått *Merket for god design* av Norsk Designråd i 2002 og *Publikums favorittmøbel* av Scandinavian Furniture Fair i København samme år. Dette er første gang Furuholmen gjester Trøndelag Teater .

Lysdesigner Øyvind Wangensteen er fast ansatt lysdesigner på Nationaltheatret. Han har dessuten hatt lysdesign ved de fleste teatre i Norge, bl.a *Gjengangere* ved Den Nationale Scene, *Desse Auga* ved Rogaland Teater, *Isslottet* ved Den Norske Opera & Ballett og *Bibelen* ved Det Norske Teatret. Han fikk Heddaprisen i 2011 for lysdesignet til *Ti liv!– Komilab nr. 3* på Torshovteateret. Wangensteen har gjestet Trøndelag Teater ved flere anledninger, sist med *Besøk av gammel dame* på Hovedscenen.

Komponist Håvard Lund er utdannet ved Jazzlinja på NTNU, med klarinett som hovedinstrument. Han har vært medlem av en rekke ensembler, blant annet Farmers Market og Frode Fjellheims Jazzjoik Ensemble (senere Transjoik) og Trygve Seim Ensemble. Han har komponert musikk til flere teateroppsetninger ved Torshovteateret, Radioteateret, Det Norske Teatret og her på Trøndelag Teater. Lund har vært årets festspillkunstner for Festspillene i Nord-Norge 2006 og Artist in residence hos Musikk i Troms 2007–2008, hvor han siden har vært fast ansatt som landsdelsmusiker. Han har også flertallige plateutgivelser bak seg.

Spørsmål som kan danne utgangspunkt for diskusjon.

- **Finnes det mennesker i dag som blir avvist av samfunnet?
Hvorfor og hvordan skjer det?**
- **Hvilke forskjeller finner du mellom Trondheim på 1600 og i dag?
Finnes det likheter?**
- **Vet du om flere bygninger eller steder i Trondheim som også sto der på 1600 tallet?**
- **Hva synes du er viktig å få med når man skal lage teater av en bok?**
- **Hva kan en bok som ikke teatret kan? Og hva kan man på teater som man ikke kan i en bok?**
- **Under finner du et tekstutdrag som viser grepet med fortellere og karakterer:**

SCENE 3

FORTELLER 3

Hele byen skrattlo.

FORTELLER 4

Lattersalver rullet gjennom vertshus og skjenkestuer.

FORTELLER 8

Tjuv-Olga hadde stjålet et hittebarn!

FORTELLER 2

Tosten holdt på å gå fra vettet.

FORTELLER 3

Han var utskjemt, han var ødelagt for all framtid.

TOSTEN

Kunne betterde itt vært værre om æ sjøl hadd født ungen.

SØFREN

(Skriver i kirkeboken)

«Treogtjuende januar anno 1675. Adrian....»

FORTELLER 1

Intet etternavn. Ingen far, ingen mor, ingen slekt.

SØFREN

«Et hittebarn som ved skjebnens spill havnet i Verkhuset.»

FORTELLER 8

«Skjebnens spill....» Om presten kunne ha skrevet det han egentlig tenkte, så skulle det stått Satans arge list og renker. Men slike ord passer ikke i kirkeboken for Domkirken sogn.

HANS

Men ungen skal vel til posepiltene?

PROSTEN SØFREN

Ikke ennå.

HANS

Hva mener du?

PROSTEN SØFREN

Gutten kan være der han er inntil videre.

HANS

I Verkhuset?

PROSTEN SØFREN

Med meg som verge.

HANS

Det e jo vanvidd!

Prosten Søfren ser spørrende på Hans. Hans angrer.

HANS

Nei, æ mente itt at Presten... æ bærre... selvfølgelig, hvis presten mene at...

PROSTEN SØFREN

Fint. Da sier vi det. At gutten får være i Verkhuset inntil videre.

HANS

Inntil videre.

PROSTEN SØFREN

Inntil videre. Et år.

FORTELLER 8

Og mer var det ikke å si om den saken.

FORTELLER 5

Men hva folk tenkte var en annen ting.

HANS

Han kjem te å lære bannskap før han lære å snakk, han kjem te å bli mester i nattens hemmeligheter, han kjem te å bli en mannlig heks.

FORTELLER 7

Kvinnene i Verkhuset lo bare da de hørte spådommene.

FORTELLER 6

De visste bare at det var Vårherre som hadde sendt gutten til dem.

FORTELLER 7

I årevis hadde de slavet i arbeidsstuene. Og hele tiden hadde de drømt og lengtet etter friheten der ute.

LINA 5

Lina lett på tråden ofret gjerne resten av livet for en eneste vår i frihet.

FORTELLER 6

Men etter at gutten kom til dem forstod de at det var en ting som var større:
Å holde et barn i armene.

FORTELLER 7

Eller bare stå bøyd over vuggen og se på gutten med fordrømte øyne.

FORTELLER 6

Å lytte til pusten hans.

FORTELLER 5

Eller stikke pekefingeren ned i de små nevene og kjenne en fryd hver gang han grep om den.

FORTELLER 2

Og sånn stod de daglig og glemte seg vekk.

FORTELLER 5

Helt til de hørte mester Tosten rope rasende nede i gården.